



O TEZĂ DE DOCTORAT: TEATRUL ROMÂNESC ȘI EXPERIENȚELE CULTURALE POSTDECEMBRISTE, DE VLAD RĂDESCU

Autorul tezei este cunoscut în lumea artei românești în triplă ipostază de actor, manager și pedagog. Subiectul lucrării de față ni se pare unul important, deoarece puțini doctoranzi au dovedit, în ultimii ani, apetență pentru realitatea plăcută și mai puțin plăcută a organizării instituțiilor de spectacol în ultimul sfert de veac.

E un demers interdisciplinar, de teatrologie, statistică, politici culturale și sociologie. Lucrarea, excesiv documentată, are pe alocuri scrieri de erudiție, problematica fiind adusă permanent în context istorico-politic, citatele alese dovedind cultură și seriozitate a abordării. Iar metoda – personalitate și chiar spirit polemic.

Capitolul 1, *Introducere*, debutează cu o polemică: doctorandul e împotriva lui... J.J. Rousseau. Scopul tezei – să afirme moralitatea teatrului și utilitatea lui. Analiză și evaluare a modelului teatral românesc, „cel atât de contradictoriu prin reușite, dar și prin stagnare, prin creativitate, dar și prin lipsa de motivare a artiștilor” (pag. 6-7).

Aducînd în sprijinul afirmațiilor cifre și sondaje, Vlad Rădescu remarcă paradoxuri de tranziție: au fost perioade în care numărul reprezentațiilor a crescut, dar al spectatorilor a scăzut! Desigur, observațiile nu au valoare de generalizare, în ultimii douăzeci și patru de ani relația teatru/public prezentînd oscilații, plusuri și minusuri, în funcție de prestigiul firmei și localizarea ei.

O întrebare a tezei, care apare în acest capitol și continuă pînă la finele ei: mai e nevoie de teatru? Răspunsul nu poate fi decît afirmativ, deci nu trebuie filosofat în exces. Mai ales că un om de teatru nu poate concepe alt răspuns. De peste 45 de ani aud această îngrijorare și stau liniștit, cum și teatrul însuși stă.

Cap. 2. *Genurile proxime & teatrul*. Ele ar fi: proximalul istoric – după 6 martie 1945; proximalul

estetic; și unul geografic.

Pentru perioada comunistă, s-ar putea explica succesele ei (fiindcă au fost!, recunosc!), prin citatul, bine ales, „nefericirea ne face creativi” (Eric G. Wilson). Artiștii au fost obligați să conviețuiască cu structurile de partid, cenzorii și informatorii, iar umilința lor genera inspirații artistice.

Cap. 3. *Mai e nevoie de teatru?* Cum spuneam mai sus, da! Prin el, demonstrează autorul, compensăm nevoia de sacru. Și, mai mult, teatrul *multiplică* sacrul. „Prin apelul la spectacol, publicul se alătură unei obiectivități reflectată de Marele Timp Mitic” (bine aleasă definiția din des-citatul Sorin Crișan!). Aici Vlad Rădescu încearcă, cu succes, o trecere-n revistă, erudită, a civilizațiilor & mentalităților, din antichitate pînă azi.

Cap. 4. *Raport despre starea teatrului*. De după 1989. Analiză lucidă, *dinăuntru*, a fenomenului, evidențiind lumini și umbre. Trecerea de la entuziasmul romantic al eliberării, la dezamăgirea observației că schimbarea n-a avut loc în profunzime. Modificarea funcției de director, în *manager*.

Sunt comentate, în oglindă, teatrul *etatizat* și cel *alternativ*. Cel de repertoriu, și cel de proiect. Tematica teatrului independent din România. Apărîndu-l pe cel din urmă, doctorandul alege un citat din Cristina Modreanu, care spunea, cu regret, despre selecționerul *FNT* din 2012, că a ignorat mișcarea de teatru independent din ultimii zece ani. „La umbra falnicului stejar al teatrului românesc, de ce nu am avea grijă și de apariția noilor lăstari?” (se întreabă VR, cu ecou din Delavrancea, la pag. 107). Și mai comentează, cu scrieri dramatice, raportul *subzistență/supraviețuire*, grevat de numărul prea mare de absolvenți actori – accesul lor în teatrele de repertoriu fiind, practic, blocat.

Ciudad! Un ex-director de teatru de repertoriu (în două rînduri!) și un cadru didactic în funcțiune, exprimă reticențe față de sistemele în care s-a înreg-

imentat!...

Se mai încearcă o clasificare: câte categorii de public avem. Într-un top al celor mai bune spectacole de după 89 intră *Trilogia antică*, *Ghetto*, *Titus Andronicus*; spectacole cam vechi, opinează comentatorul. E o involuție în arta spectacolului, ori o formă de nostalgie? „Nici stagnare, nici nostalgie, doar o dureroasă diluare” (trage concluzia, cu luciditate, Carmen Stanciu – pag. 140).

Analiza unui declin – Teatrul *Nottara* și exprimarea unui adevăr neplăcut – regizorii importanți ocolesc Capitala. Și? Nu se arată afectați nici managerii, nici comedienii!

Doctorandul preia și afirmații discutabile: una din ele – doar 2% dintre români merg la teatru! Imposibil! Fiindcă de mici sunt aduși la teatru, cu școala. Sau: un singur spectacol genial am avut, în România – *Troilus și Cresida*. Oare? Am o listă de douăzeci, pe care o țin la dispoziția curioșilor...

Cap. 5. *Teatrul românesc de după 89 și literatura*. Raportul dintre repertoriu și scenarii posibile extra-dramatice. O polemică cu afirmația lui Mircea Ghițulescu că înnoirea teatrului se face prin text, nu prin regie. Desigur, e evident, axiomatic (și) prin regie! Iar dramatizarea este și un gest cultural! – zice VR. Just!! Încă din 1867 apare *Dama cu camelii* cu Mihail Pascaly. Se reia, des. Apoi apar pe scenă *Anna Karenina*, *Învieerea*, *Frații Karamazov*.

Mai aproape de noi, *Istoria ieroglifică*, *Tinerete fără bătrânețe*, *Adela*, *Dimineața pierdută*, *Niște țărani* (Cătălina Buzoianu); *Lăpușneanul*, *Pădurea spânzuraților*, *Karamazovii* (Dan Micu); *Baltagul* (Penciulescu); *Tineretea lui Moromete* (Anca Ovanez); *Ion* (Dan Alecsandrescu); *Arta conversației* și o listă cu dramatizări jucate pe scenele noastre după 1989, cu oprire pe Dostoievski. E utilă, fiindcă subiectul e rar abordat în teatrologia națională.

VR vrea teatru *de artă*, mai bun, valoros, oferit tuturor cu generozitate. Păstrînd sintagma paradoxală a lui Vitez, „un teatru elitist pentru toți”!

Cap. 6. *Regia și teatrul românesc*. Un joc de cuvinte al autorului: „regia = regina”. Să nu uităm că o spune un actor!

Aici, sunt trecute-n revistă personalități și școli regizorale. Sunt creionate portrete de regizori din generații diferite: Cătălina Buzoianu („nu mai regăsesc omogenitate și spirit în teatrele din București, spun asta cu mare amărăciune”; de altfel,

o confesiune a artistei este deprimantă, prin înșiruirea de nedreptăți depistate, și te obligă să te întrebi: dacă un regizor consacrat este atât de dezamăgit, cum o fi unul ghinionist?), Purcărete, Victor Frunză (practicantul unui „teatru cald”, care inovează fără ostentație).

Cap. 7. *Teatrul românesc & politici culturale*. O concluzie ciudată: deși sub cenzură, *T. Bulandra* nu era inferior, axiologic, celui... ieșit de sub cenzură! Interesant! Probabil unde Ciulei și Pintilie, în orice regim politic, *tot ei* erau!

La fel, Teatrul Mic și Giulești. Uneori, chiar Piatra. Și aici deplînge situația teatrelor independente, dar și remanierea catastrofală a *ICR*, ori desființarea canalului tv *România Cultural*. „Eficiența autorității statului, în domeniul culturii, lasă mult de dorit”. Da, așa e! Dar ce-i de făcut? Teza de față, ca și discuțiile care se vor isca în jurul ei, nu schimbă nimic: din păcate...

A apărut „directorul însingurat” (e citat M. Moraru). Dar nu și regizorul (Manea)? Actorul? (marele Emil Botta, spre exemplu). Dramaturgul? (Horia Lovinescu era unul dintre ei). Criticul? (Valentin Silvestru, *după* 90, a fost un teatrolog însingurat, solitudinea contribuind, cert, la moartea sa).

Cap. 8. *Concluzii*. „Nu am ocolit diferențele marcante dintre teatrele din Capitală și cele din provincie”. Care-s? Și-n favoarea cui? Teatrul Maghiar din Cluj & cel din Sibiu, ori cel german din Timișoara, în ultimii ani, nu-s sub teatrele din Capitală! Dimpotrivă!

Teatrul de repertoriu nu-i, automat, teatru *de artă*; de acord. Dar teatrul independent, este? De meditat.

Dintre multele citate-concluzii posibile și imposibile, am ales: „Teatrul convertește trecutul, în prezent” (G. Banu). Sau: este obligat teatrul să aibă un mesaj? De multe ori, lipsa lui e mai fecundă! (P. Țuțea).

Teatrul de artă: se vede forța violentă a ideilor, „cum ele îndoie și chinuie corpurile” (Vitez). „Nu putem da vina doar pe guvernanți”; firește! Noii manageri sunt la fel de ineficienți, rutinați și parcă obligați să repete greșelile antemergătorilor (cu mici excepții). Unde-i opera artistică a prezentului? Unde, statutul artistului, *updateat*? *Politicele publice* nu s-au făcut simțite-n România. Sau, nu cum ne-am fi așteptat...